

Petr Žantovský: Jak jsem potkal knihy – 37. díl. Tyranie médií

13.08.2018 18:15

Dnešní díl „nepovinné četby“ docela ústrojně navazuje na předchozí ukázky mediálně-kritických knih slovenského publicisty Ľubomíra Hud'a. Tentokrát jsem vybral několik klíčových pasáží z knihy Tyranie médií, jejímž autorem je Ignacio Ramonet.

Foto: Hans Štembera

Popisek: Petr Žantovský

Knihy sama vznikala počátkem nového milénia a zachycovala proměny mediálního světa zejména v období po první „televizní“ válce v Zálivu, o níž se tradovalo, že vůbec poprvé proběhla „online“, čili v přímém televizním přenosu. Ať už to odpovídá do detailu skutečnosti, nebo byla ta válka do značné míry režírovaná ve střížnách světových televizních (potažmo politických) megafirem, fakt je, že impulsy takto vzniklé velmi ovlivnily podobu a smysl mediálního šíření informací. A tyto impulsy platí dodnes, spíše se jen posilují a stávají nebezpečnějšími.

Ignacio Ramonet (narozen 5. května 1943, Redondela) je španělský spisovatel a novinář. Vyrůstal v marockém Tangeru, studia absolvoval v Bordeaux, Rabatu a Paříži. Je specialista na geopolitiku a mezinárodní strategii, doktor sémiologie a historie kultury na fakultě sociálních věd v Paříži. V letech 1991-2008 byl šéfredaktorem revue Le Monde diplomatique. Je profesorem teorie audiovizuální komunikace na univerzitě Denis-Diderot v Paříži. Mimo jiné publikoval knihy Géopolitique du Chaos (Geopolitika chaosu, 1977), Les propagandes silencieuses (Tiché propagandy, 2000), Guerres du XXIe siècle (Války XXI. století, 2002), La Post-Télévision (Post-televize, 2002), byl také

oficiálním životopisem Fidela Castra (vydal v roce 2006 knihu Fidel Castro: biografía a dos voces – Fidel Castro: životopis ve dvou hlasech)

Knihy Tyranie médií je členěna ve směru od obecného ke konkrétnímu a zpět k závěrečnému zobecnění. Nejprve se tu deskriptivně zobrazí stav, v němž dnešní média jsou jako celek. Co platí pro všechny, platí i pro jednotlivce. A není divu, že hned v úvodních pasážích najdeme odkaz na autory, v tomto cyklu vzpomínané se železnou pravidelností, kteří literárně zobrazili deformovaný svět lži vydávané za pravdu a nenávisti zaměňované za lásku, svět manipulace a informační totality. Viníka nachází Ramonet ve faktu, že z šíření informací původně za účelem rozšíření názorové svobody se stává byznys s dezinformacemi za účelem zotročení a znesvobození jednotlivců a celých národů.

NOVÁ MYŠLENKOVÁ POLICIE

Tato moderní komunikační stavebnice, kterou provází návrat monopolů, občany právem zneklidňuje. Mají v živé paměti někdejší varování George Orwella a Aldouse Huxleyho před falešným pokrokem světa řízeného myšlenkovou policií. Obávají se možnosti subtilního ovlivňování myšlení v celoplanetárním měřítku.

Každý shledává, že ve velkém industriálním schématu koncipovaném vůdci zábavního průmyslu je informace chápána především jako zboží a že tato její povaha výrazně nabývá vrchu nad základním úkolem médií: osvětlovat a obohacovat demokratickou diskusi.

V médiích vládne čím dál tím zuřivější konkurence. Obchodní tlaky rostou. Četní lidé na vedoucích místech v médiích dnes už nepocházejí z novinářského světa, nýbrž ze světa obchodu. Nejsou tak citliví na věrohodnost informací. News business, trh s informacemi, je v jejich očích především prostředkem k vydělání peněz. „Tlak konkurence je natolik silný,“ tvrdí americký novinář Walter Cronkite, někdejší slavný hlasatel televizních novin na kanálu CBS, „že se stalo nepostradatelným nenechat se v některých informacích předběhnout. Stejný tlak média tlačí k tomu, že se snaží nalákat veřejnost neslušnými reportážemi. Ani ten nejtradičnější tisk není imunní proti ideji, že veřejnost může mít zájem sice oplzlý, ale přece jen zájem — na aféře typu Monicagate (míněna kauza Clintonovy stážistky Lewinské, na níž Ramonet opakovaně demonstruje svoje závěry, protože byla v mnohém smyslu průlomová, pozn. pž.). Média pokračují ve sledování aféry ze strachu, aby nepoklesla jejich míra sledovanosti. (...) A právě takové soustředění na soukromé chování lidí vede veřejné mínění k odsuzování médií.“

Jak víme už od klasiků, tisíckrát opakovaná lež stává se pravdou. V jednodušším mediálním kabátě řečeno, událost se stává událostí teprve tehdy, když ji za událost všechna podstatná média označí. Čili je zde první manipulace: přesycení „událostmi“ bez rozlišení jejich důležitosti.

MEDIÁLNÍ NAPODOBOVÁNÍ

Takže jsme dospěli k představě, že v éře virtuální informace je spásou před dorážením médií jedině skutečná válka. V éře, v níž rozhodující vliv na informaci mají dva parametry: mediální napodobování a hyperemoce.

Napodobování, to je ona horečka, která se náhle zmocňuje médií (všeho druhu) a tlačí je s absolutní naléhavostí k tomu, aby se hnala za nějakou událostí (jakoukoli) pod záminkou, že ostatní média a zejména renomovaná média — jí připisují velký význam. Tato ztřeštěná imitace dotažená až k excesu vlastně vytváří sněhovou kouli a funguje jako jakási autointoxikace: čím více média mluví o nějakém tématu, tím více se kolektivně přesvědčují, že toto téma je nepostradatelné, centrální, hlavní, a že je třeba mu dát ještě více prostoru a věnovat mu ještě více času, více prostředků a více novinářů. Média se takto sama stimulují, navzájem se vydražďují, zvyšují přeceňování tématu a nechají se unášet k přeinformovanosti. Jedná se o jakousi závratnou opojnou spirálu, která může vést až k nevolnosti.

Kdo je vinen? Všichni a nikdo. Reálně není za to, když se splaší systém, zodpovědnost připisována nikomu. Média vystavená konkurenci jsou k tomuto přeceňování puzena takřka sobě navzdory. Ale všichni jsou zodpovědní, včetně nás, čtenářů či televizních diváků, protože naší přítomností a ambivalencí naší zvědavosti schvalujeme a volíme tuto programovou popravu. Každý přenáší vinu na druhé, ale nikdo hru neřídí. Tento systém připomíná klece, v nichž běhají krysy a svým během zrychlují rotaci celku.“

A samozřejmě na této multiplikaci „události“ není ani tak podstatná její věcná podstata, nýbrž emocionální působivost.

HYPEREMOCE?

Hyperemoce, tento druhý charakteristický rys přeinformovanosti, v médiích sice vždycky existoval, ale zůstával specialitou určitého typu demagogického tisku, který si rád pohrával se senzačním, spektakulárním a emočním šokem. Vážená média naopak sázela na striktnost a pojmový chlad. Přísně se držela faktů, dat a aktů, a patos zaháněla co nejdál.

To se pomalu měnilo působením televize jakožto dominantního informačního média. Televizní noviny ve své fascinaci pro „spektákl události“ informaci dekonceptualizovaly a pomalu ji vnořily zpátky do bažiny patosu. Záludně vybudovaly jakousi novou informační rovnici, která by se dala formulovat takto: „Jestliže je pravdivá emoce, kterou cítíte při sledování televizních novin, je pravdivá také sama informace.“

To vytvořilo víru v myšlenku, že informace — jakákoli informace — je vždy zjednodušitelná, redukovatelná, převoditelná na masovou podívanou a rozložitelná na určitý počet segmentů - emocí. Což je podloženo velmi módní myšlenkou, že existuje „emocionální inteligence“. Existence této „emocionální inteligence“ by tedy ospravedlňovala fakt, že jakákoli informace — problémy Blízkého východu, ekonomická a sociální krize v jihovýchodní Asii, finanční a měnové problémy spojené se zavedením

aura, sociální otřesy, ekologické vztahy atd. — může vždy být kondenzována a schematizována. A to bez ohledu na reálnou analýzu, která je údajně faktorem vyvolávajícím nudu.

I z naší současné reality dobře známe situaci, že když média příliš „tlačí na pilu“ tedy prosazují nějaký typ názorů, myšlenek či osobností, vyvolávají velice často efekt právě opačný: příjemcovu nedůvěru.

V?ĚK PODEZŘENÍ

Skepticismus. Nedůvěra. Pochybovačnost. Takové jsou převládající pocity občanů vůči médiím. Každý nejasně, ale zřetelně cítí, že v obecném fungování informačního systému něco přestalo fungovat. Zejména od roku 1991, kdy lidi hluboce šokovaly lži a mystifikace války v Perském zálivu „Irak, čtvrtá největší armáda na světě“, „nejtemnější vlna století“, „nedobytná obranná linie“, „chirurgicky přesné údery“, „účinnost střel Patriot“, „bunkr v Bagdádu“ atd. To potvrdilo silný pocit nevolnosti, který už předtím probudily aféry, jakou byla aféra falešného masového hrobu v Timișoara v Rumunsku z prosince roku 1989, a který se od té chvíle zesiloval ad nauseam s každou další velkou událostí od Somálska v roce 1992 až po aféru Clinton-Lewinská v roce 1998.

Nikdo nepopírá nepostradatelnou roli masových komunikací v demokracii, naopak. Informace je pro správný chod společnosti stále zásadní. Každý ví, že demokracie není možná bez dobré informační sítě a bez maximálního počtu svobodných informací. Každý je naprosto přesvědčen o tom, že právě díky informacím žijí lidé jako svobodné bytosti. A přece na médiích ulpívá podezření.

Nikoli poprvé: během šedesátých a sedmdesátých let bylo zejména televizi vytýkáno, že se stala „mocenským nástrojem“ a že chce „s lidmi manipulovat“ ve prospěch volebního zisku vládnoucí strany. Mělo se za to, že kontrolovat televizi se rovná tomu mít v rukou všeobecné volební právo. „Což znamená zapomenout,“ připomíná Daniel Schneidermann, „že televizní obraz na rozdíl od čepele gilotiny nemá jen jedno, nýbrž dvě, tři či čtyři ostří. Kdo si myslí, že svého protivníka zatlačil do kouta, ho přetváří v oběť, čímž automaticky vyvolává účast s ním. Televize záhadně přetváří defenzivní postoj v důstojnost, nekompromisnost v agresivitu, přirozenost v nevinnost.“

Druhý typ podezření má jinou povahu. Současný neklid občanů je založen na přesvědčení, že nedůvěryhodný je sám informační systém, že selhává, že prokazuje svou nekompetentnost a že může — někdy nevědomky — vydávat za pravdu ohromné lži. Právě to konstatuje Ryszard Kapuscinski, mezi novináři všeobecně respektovaný polský novinář a spisovatel: „Kdysi,“ říká, „byla největší hodnotou zprávy její pravdivost. Dnes už šéfredaktor nebo ředitel nějakých novin nepožaduje, aby informace byla pravdivá, nýbrž aby byla zajímavá. Usoudí-li, že zajímavá není, nepublikuje ji. Z etického hlediska se jedná o značnou změnu.“

Ramonetova studie vychází, jak bylo řečeno výše, z reality, kdy internet jako podstatné nebo dokonce názorotvorné médium byl ještě víceméně v plenkách. Éře přelomu milénia vévodila po všech stránkách televize, a v některých ohledech to platí dosud.

TELEVIZE, PRVNÍ INFORMAČNÍ MÉDIUM

Procházíme mezníkem v dějinách informace. Od války v Perském zálivu nabývá v rámci médií na významu televize. Není už jen prvním médiem zábavy a volného času, nyní je také prvním informačním médiem. V současné době právě ona udává tón, určuje důležitost jednotlivých zpráv, stanovuje aktuální témata. Ještě před nedávnem byly večerní televizní noviny založeny na základě informací, které se přes den objevily v tisku. Stejně je třídily, měly stejnou architekturu, stejnou hierarchii. Dnes je to naopak: televize diktuje normu, to ona prosazuje svůj řád a nutí ostatní média, zejména tisk, aby ji následovaly.

Televize se takto vnutila nejenom proto, že nabízí podívanou, nýbrž také proto, že se stala nejrychlejším informačním prostředkem, protože od konce osmdesátých let je technologicky schopná prostřednictvím satelitů přenášet obrazy okamžitě, rychlostí světla.

Když se dostala do čela mediální hierarchie, vnutila televize ostatním informačním prostředkům své vlastní úchytky, v první řadě svou fascinaci obrazem. To je zakládající idea: jedině viditelné si zaslouží být sdělováno; co není viditelné a co nemá obraz, to se nedá vysílat v televizi, a tedy mediálně neexistuje.

V aktuálních zprávách dnes převažují události vytvářející silné obrazy — násilnosti, války, katastrofy, utrpení: prosazují se na úkor jiných témat, i když jejich význam je vlastně sekundární. Emocionální šok, který vytvářejí televizní obrazy zejména obrazy žalu, utrpení a smrti — je nesrovnatelně větší než šok, jaký dokáží vyvolat jiná média.

Tisk nucený následovat televizi tedy má za to, že může znovu stvořit emoci prožívanou televizními diváky tím, že publikuje texty (reportáže, svědectví, vyznání), které stejným způsobem jako obrazy hrají na afektivní a citovou strunu, obracejí se k srdci a k emocím a nikoli k rozumu a inteligenci. Proto dokonce i seriózní a renomovaná média opomíjejí vážné krize, jimž žádný obraz nedal konkrétní existenci.

Má se za to, že obraz kraluje. Vydá za tisíc slov. Tento základní zákon moderní informace není neznám politickým silám, které se jej snaží využít ve svůj prospěch. Proto žárlivě bdí nad tím, aby nebyl v oběhu žádný obraz týkající se delikátních a kompromitujících témat. Nejedná se o nic jiného než o cenzuru. Psané výpovědi či ústní svědectví, ty v nejhorším případě mohou být zveřejněny, protože nikdy nevyvolají takový efekt. Váha slov se nevyrovná šokující síle obrazů. Jak tvrdí experti na komunikaci: obraz, pokud je silný, stírá zvuk a oko vítězí nad uchem. Některé obrazy tedy nyní podléhají velice silnému dozoru, nebo abychom byli přesnější, pro některé skutečnosti

existuje přísný zákaz obrazů, což je neúčinnější prostředek, jak je zatemnit. Bez obrazů není skutečnost.

Není náhodou, že právě v kontextu audiovizuálních médií, tedy především televize, přivádí Ramonet na jeviště mediálně-politických dějů aktérku historicky vždy veledůležitou, totiž cenzuru, vlastní sestru manipulace. Chci-li manipulovat něčimi postoji a preferencemi, musím se vždy uchýlit k nějaké formě cenzury, tedy limitace toho, co a jak se smí a nesmí zveřejnit. Cenzura samozřejmě mění podoby v čase a technologiích, ale její zájmová podstata a mise je stále táž.

Pojem cenzury byl odjakživa směřován s autoritativními režimy, vlastně představuje jeden z jejich hlavních konstitutivních prvků. Znamená vypouštění, zakazování, prohibici, stíhání a zadržování informací. Úřad, který si myslí, že silný atribut jeho moci spočívá právě v kontrolování vyjadřování a komunikace všech lidí, kteří jsou pod jeho správou. Takto postupují diktátoři, despotové či inkviziční soud.

Žít ve svobodné zemi znamená žít v politickém režimu, který nepraktikuje tuto formu cenzury a naopak respektuje právo na svobodné vyjádření, tisková práva, právo na názor, na sdružování, na rozhovor, na diskusi.

Tuto toleranci natolik prožíváme jako nějaký zázrak, že nevidíme, že se záludně ustavila nová forma cenzury, kterou bychom mohli nazvat „demokratickou cenzurou“. Ta se na rozdíl od autokratické cenzury už nezakládá na vypouštění a na vystříhování, na amputaci nebo prohibici údajů, nýbrž na hromadění, nasycenosti, excesu a nadbytku informací.

Novinář je doslova zadušen, hroutí se pod lavinou více či méně zajímavých údajů, zpráva témat, které ho mobilizují, zaneprázdnňují, nasycují jeho čas a jako nějaká vlnidla ho odtrhují od toho podstatného. Navíc to povzbuzuje jeho lenost, protože už nemusí informace hledat, přicházejí k němu samy.

A opět, jako bychom listovali v dnešních mediálních rešerších: Každá cenzura o sobě říká (a vždy říkala), že jejím cílem je dosažení a šíření pravdy. Výborně, ale jaké?

MEDI?ÁLNÍ PRAVDA

Proč se vznešená koncepce novinářství zřítla? Jak jsme přešli od svého druhu glorifikace novináře, který byl uprostřed sedmdesátých let hrdinou moderní společnosti, k současné situaci, kdy se stal „novým hlídacím psem“ a zaujal čelní pozici v hierarchii bezcharakternosti?

Od války v Perském zálivu se nám ve stejné míře vnucují ty samé otázky ohledně televize. Kde je pravda? Televizní divák dnes může říct: „Viděl jsem, co se stalo v Kosovu, viděl jsem boj, viděl jsem onu konkrétní oběť zabitou před objektivem kamery, před mýma očima atd.“ Neboť způsob, jakým je dnes informace ztvárňována, vytváří zdánlivou uličku mezi vzdálenou událostí a niterným pocitem každého z nás, což vytváří

klamavý efekt. Jestliže vidím nějakou scénu, která ve mně probouzí emoci, co ustavuje její pravdivost?

Objektivní okolnosti, které tuto scénu obklopují, jako je událost nebo materiální fakt, anebo soucit, který osobně zakouším?

Spočívá pravda v realnosti virtuálního těla, které vidím umírat na obrazovce, anebo v slzách, které tento pohled ve mně probouzí? Každopádně je v tom dvojznačnost: snadno dnes dospíváme k názoru, že jsou-li pravdivé slzy, musí být pravdivá také událost, která je jejich příčinou. A tenhle zmatek způsobený emocí je stejně nekontrolovatelný jako sama emoce.

V našem intelektuálním prostředí je pravdou, na které záleží, mediální pravda. Jaká je tato pravda? Jestliže o nějaké události tisk, rozhlas i televize řeknou, že je to pravda, bude ustaveno, že to pravda je. I když to pravda není. Neboť nyní je pravda to, co uznají za pravdivé média jako celek.

Neboť jediným prostředkem, kterým občan disponuje, aby si ověřil, je-li nějaká informace pravdivá, je srovnání diskursu různých médií. Takže jestli všechny tvrdí totéž, nezbyvá než tento jednotný diskurs připustit...

Propagandistický diskurs se snaží vytvořit nějaký typ falešné pravdy prostřednictvím vytváření nebo zatemňování faktů, což má daleko k záměrům našich vlastních zpravodajských systémů. Cenzura, která v nich přesto existuje, má jinou tvář a nemá takové záměry.

Propagandistický diskurs je vlastně diskurs cenzury. Na druhé straně cenzura není nutně z řádu propagandy. Cenzura spočívá na vynechávání, amputování a zakazování jistého počtu aspektů fakt nebo dokonce celých faktů, v jejich zatemňování a skrývání.

Jak se dnes zatemňuje informace? Přídavkem informací: informace je skrytá nebo zkomolená, protože je toho v ní mnoho na strávení. A ani si nevšimneme toho, co chybí.

Neboť jedním z velkých rozdílů mezi světem, ve kterém posledních několik desetiletí žijeme, a světem, který mu bezprostředně předcházel, je ten, že informace už není vzácná — jako předtím po celá staletí. Před moderní érou se říkalo, že ten, kdo má v rukou informace, má v rukou moc, která byla chápána jako kontrola komunikačního oběhu.

Dnes je informace nadmíru hojná, stejně jako čtyři živly — vzduch, voda, země a oheň — a stává se proto nekontrolovatelnou. Tyto převraty zplodilo nikoli zmizení cenzury, nýbrž její nová povaha.

NOVINÁŘSKÁ CENZURA

K tomu se přidává ona v mediálním prostředí silně rozšířená praxe, kterou sociolog Patrick Champagne nazval „novinářskou cenzurou“; spočívá v tom, že každý novinář, který si chce ve svém řemesle normálním způsobem budovat kariéru, nesmí kritizovat praktiky svých kolegů hodné kritiky. „Sám rozvoj médií dnes klade specifický problém,“ píše Patrick Champagne, „totiž rostoucí posun mezi objektivní a kolektivní mocí sociální skupiny tvořené novináři na jedné straně (moc říct to, co je důležité a co důležité není, moc vytvořit prostřednictvím efektů obraz skutečnosti, který je často „reálnější“ než skutečnost sama atd.), a její nesnášenlivostí, ne-li její rostoucí neschopností snášet kritiku, diskusi, vznášení problémů nutně vznikajících produkcí informace na straně druhé.“ A dodává: „Aby se prodala, musí média podat dobrý obrázek sebe sama a musí přinejmenším vytvářet pocit, že jsou bezúhonná a nestranná.

NEVIDITELNÁ CENZURA

To vše vytváří jakési plátno. Zatemňující, neprůhledné plátno, kvůli němuž je pro občana hledání správné informace možná mnohem obtížnější než kdykoli předtím. V předchozím systému byla mezera vytvořená zákazem viditelná, vědělo se, že existují skryté obrazy, informace.

V šedesátých a sedmdesátých letech, v epoše vojenského režimu v Brazílii stejně jako ve Francii během alžírské války vycházely některé noviny s prázdným místem na místě článků, které cenzura zakázala. Noviny je nepublikovaly, ale ukazovaly, kde měly být tyto články umístěny, což paradoxně činilo cenzuru viditelnou.

V současné době, kdy už tomu tak není, kdy už cenzuru není vidět, musíme vyvinout daleko větší myšlenkové úsilí, abychom pochopili, na jakých nových mechanismech funguje. Nemůžeme se spokojit s vírou v tezi o komplotu, jehož nitkami tahá nějaký tajný výbor. Mediální skutečnost je mnohem komplexnější.

Co přijde zítra? Další vyšinutí, to je jisté, neboť informační systém není ovládaný, nikdo ho neřídí. Proč? Právě proto, že typ informace zajištěné velkým počtem spokojených novinářů vzbuzuje dojem, že informuje širokou veřejnost, která tuto informaci přijímá s takovou rozkoší, jako by to byla nějaká zábava...

INFORMACE JE MOC

Přemíra informací a ultrarychlý oběh informace, to jsou dva nové fakty, které — jsou-li takto pojmenovány — se zdají shodovat s principem svobody a jejích základů: nehájl snad racionalismus v osmnáctém století názor, že nulová informace nutně odpovídá nulové svobodě? V našich demokratických společnostech odkojených tímto dědictvím převládá víra, že stále rozsáhlejší informovanost bude takřka automaticky garantovat stále bohatší svobodu a stále bohatší demokratičtější systém. Nedosáhli jsme však již hranice? Existuje ještě tato korelace mezi informací a svobodou?

Ramonetův závěr je logický, prostý a s elementární znalostí lidské psychologie velmi pochopitelný: informovat se unavuje

Tisk je v krizi. Ve Francii, Spojených státech i jinde zažil znatelný pokles nákladů a silně trpí ztrátou identity. Proč a jak k tomu došlo? Bez ohledu na div ekonomického kontextu je třeba hledat hlubinné příčiny této krize v proměně, kterou v průběhu posledních let prošly některé základní novinářské koncepty.

Na prvním místě sama idea informace. Ještě nedávno znamenalo informovat nějakým způsobem opatřovat nejen přesný — a ověřený — popis nějakého faktu či události, nýbrž také soubor kontextových parametrů, umožňujících čtenáři chápat její hluboký význam. Znamenalo to odpovědět na základní otázky: Kdo udělal co? Kdy? Kde? Jak? Proč? Jakými prostředky? Za jakých okolností? A jaké to má důsledky?

To se změnilo vlivem televize, která dnes v hierarchii médií zaujímá dominantní místo a nabízí svůj vlastní model. Televizní noviny, zejména díky své ideologii přímého přenosu a reálného času, zvolna nastolily radikálně odlišnou koncepci informace. Informovat dnes znamená „ukazovat příběh za chodu“, jinými slovy učinit z diváka účastníka (pokud možno v přímém přenosu) událostí.

V záležitosti informace se jedná o kopernikánský obrat, jehož důsledky jsme ještě nedohlédlí. Neboť to předpokládá, že obraz události (nebo její popis) stačí k tomu, aby jí dal její plný význam. V tomto systému, kdy televizní divák stojí přímo proti příběhu, je nakonec přebytečný i sám novinář. Pro televizního diváka už prioritním cílem jeho uspokojení není pochopit dosah nějaké události, nýbrž jednoduše se dívat na to, jak před jeho očima vzniká. A tato shoda je považovaná za radostnou.

Takto se pozvolna znovu ustavila iluze, že vidět znamená chápat. A že každá událost, ať už jakkoli abstraktní, musí nutně nabídnout nějakou viditelnou tvář, kterou lze ukázat a prezentovat v televizi. Proto pozorujeme čím dál tím častější emblematické události, které mají komplexní povahu. Například celý dosah dohod mezi Izraelem a OSP byl převeden na stisk rukou mezi Rabínem a Arafatem.

Taková koncepce informace kromě toho vede k truchlivé fascinaci obrazy poutavých událostí, násilných scén a různých krvavých zpráviček „natočených v přímém přenosu“. Tato poptávka povzbuzuje nabídku falešných dokumentů, rekonstrukcí, manipulací a podfuků. Důsledky: informace začíná splývat se zábavou, renomované noviny se stále častěji staví po bok plátků.

Změnil se i jiný koncept: koncept aktuality. Co je dnes aktualita? Jaké události je třeba v bujení faktů rodících se po celém světě dávat přednost? Na základě jakých kritérií vybírat? Také zde má podle všeho určující vliv televize. To ona, dopad jejích obrazů, vnucuje svou volbu, prakticky nutí také tisk, aby její volbu následoval. Televize vytváří aktualitu, vyvolává emocionální šok a fakta bez obrazů odsuzuje do říše lhovosti a mlčení.

V lidech se pomalu vytváří idea, že důležitost události proporcionálně odpovídá jejímu obrazovému bohatství. Nebo abychom to řekli jinak, nějaká událost, kterou lze ukázat (v přímém přenosu a v reálném čase), se zdá být silnější, významnější než událost, která zůstává neviditelná a jejíž význam je abstraktní. V novém mediálním řádu se slova a texty nevyrovnají obrazům.

Změnil se také čas informace. Internet zkrátil její cyklus. Optimálním časovým úsekem je dnes live, okamžik reálného času, jehož mohou dosáhnout jen televize a rozhlas. Což činí zastaralým každodenní tisk, který nutně za událostí zaostává a zároveň je vůči ní příliš blízko, aby dokázal s dostatečným odstupem vyzískat potřebné poučení o tom, co se právě stalo. Je tak nucen čím dál tím víc se spokojovat s lokálním, odškodňovat se orientací na soukromý život známých lidí a na „aféry“.

Změnil se také čtvrtý koncept. Fundamentální koncept pravdivosti informace. Nyní není nějaký fakt pravdivý proto, že je v souladu s objektivními, přísnými a u zdroje přezkoumanými kritérii, ale prostě proto, že ostatní média opakuji ta samá tvrzení a „potvrzují je“. Opakování nahrazuje dokazování. Informace je nahrazena konfirmací, potvrzením. Když televize (na základě nějaké depeše nebo agenturního obrazu) prezentuje nějakou zprávu, k prokázání její pravdivosti stačí, aby ji převzal tisk a rozhlas. Pro média je strukturálně čím dál tím obtížnější rozlišit pravdivé od falešného.

Novináři se opakují, napodobují, kopírují a proplétají natolik, že už tvoří jeden jediný informační systém, v němž je čím dál tím těžší rozlišit specifickou nějakého izolovaného média. A vpád internetu toto propletení ještě zesílil.

Informace začíná splývat s komunikací. Příliš mnoho novinářů si i nadále myslí, že informace by měli produkovat jedině lidé jejich profese, přestože všechny společenské instituce a organizace začaly horečně provádět totéž. Už prakticky neexistuje těleso (administrativní, vojenské, ekonomické, kulturní, sociální...), které by nebylo vybaveno nějakým komunikačním servisem a jež by o sobě a o svých aktivitách nevysílalo pochvalný a mnohomluvný diskurs. V tomto ohledu se celý systém v televizních demokraciích stal lstivým a inteligentním, schopným prohnat manipulovat médii, novináři, a moudře odolávat jejich zvědavosti.

Bezuzdná konkurence mezi mediálními skupinami navíc média vede k tomu, aby více či méně cynicky opustila svůj občanský cíl. Na čem záleží, je rentabilita a zisk. Ve chvíli rozvoje nových informačních a komunikačních technologií média válčí jedna proti druhým. A má se za to, že digitální revoluce by mohla zrodit nová média spojující kvalitu televizních obrazů, jednoduchost telefonu, paměť počítače a snadné zacházení s papírovými novinami. A tato média by bylo možno kontaktovat prostřednictvím mobilního telefonu nebo elektronické pošty.

Ke všem těmto převratům se přidává zásadní nedorozumění. Mnoho občanů má za to, že se mohou seriózně informovat tak, že budou pohodlně usazeni na kanapi ve svém

salonu a na obrazovce sledovat senzační kaskádu událostí založených často na silných, násilných a spektakulárních obrazech. Což je naprostý omyl.

A to ze tří důvodů: v první řadě proto, že televizní noviny strukturované jako nějaká fikce nejsou udělány k tomu, aby informovaly, nýbrž k tomu, aby bavily. Za druhé proto, že rychlý sled krátkých a roztržitých zpráv (dvacet zpráv v jedné televizní novině) vytváří dvojí negativní účinek, a to přeinformovanost a dezinformovanost (příliš mnoho zpráv a zároveň málo času věnované každé z nich). A za třetí proto, že chtít se informovat bez vynaložení úsilí je iluzí, která povstala spíše z reklamního mýtu než z občanské mobilizace. Informovat se unavuje, a to je cena, kterou občan platí za právo inteligentně se podílet na demokratickém životě.

Informovat se i nadále zůstává produktivní činností, při níž je třeba vynakládat úsilí a vyžaduje skutečnou intelektuální mobilizaci. Je to činnost v demokracii dosti urozená, neboť občan souhlasí s tím, že jí zasvětit část svého času, svých peněz a své pozornosti.

Mít informace není jedním z aspektů moderního rozptýlení, netvoří jednu z planet galaxie zábavy: je to občanská disciplína, jejímž cílem je vytvářet občany.

(Ignacio Ramonet: Tyranie médií. Přeložil Michal Pacvoň. Praha: Mladá fronta 2003. ISBN 80-204-1073-6)